Food and Agriculture Organization of the United Nations
SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS
FAO
#WorldFoodDay
#FoodHeroes
fao.org/world-food-day
16 October 2024
World Food Day
RIGHT TO FOODS
for a Better Life and a Better Future
LEAVE NO ONE BEHIND

2024 оны 10-р сарын 16

Дэлхийн Хүнсний Өдөр

“ХҮНСЭЭР ХАНГАГДАХ ЭРХИЙГ ИЛҮҮ САЙН САЙХАН АМЬДРАЛ, ИРЭЭДҮЙН ТӨЛӨӨ ХАНГАЯ"

ХЭНИЙГ Ч АРДАА ОРХИХГҮЙ

FOODS

Food and Agriculture Organization of the United Nations

FIAT PANIS

FAO

FOODS

ХҮН БҮРИЙН ЭРХ

- ✓ *Олон нэр төрлийн*
- ✓ *Шим тэжээлээр баялаг*
- ✓ *Боломжийн үнэтэй*
- ✓ *Хүртээмжтэй / хүрэлцээтэй*
- ✓ *Аюулгүй / Баталгаатай*

ИЛҮҮ САЙН АМЬДРАЛ, ИЛҮҮ САЙХАН ИРЭЭДҮЙ

Тариалангийн талбай, малчны хот, загасны цөөрөм → Худалдаа → Хэрэглээ

Food and Agriculture Organization of the United Nations

FAO

2024 оны 10-р сарын 16
Дэлхийн Хүнсний Өдөр

ОЛОН УЛСЫН ЭРХЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

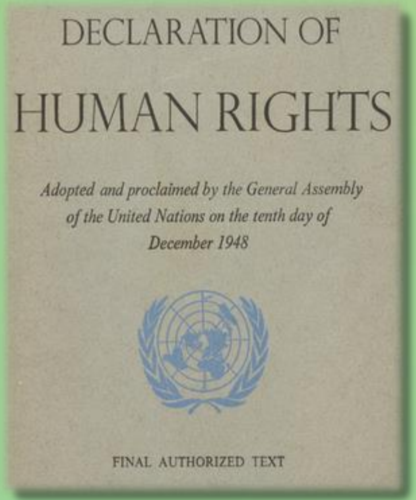

Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглал, 25 дугаар зүйл

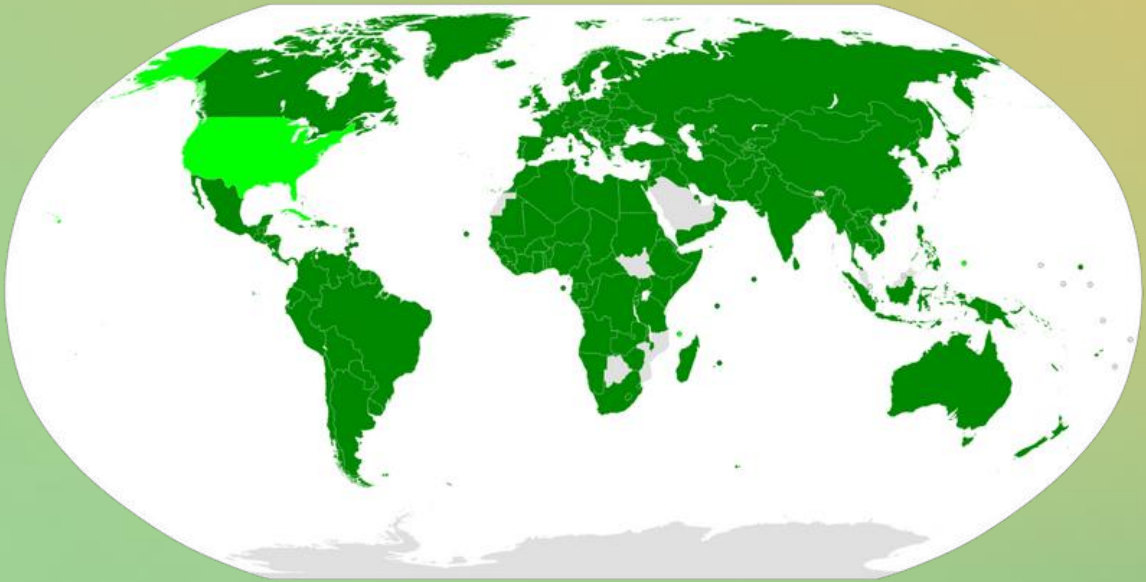

Эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрхийн тухай олон улсын пакт, 1966 оноос хойш 171 орон нэгдсэн орсон

НҮБ–ын ХХААБ „Хүнсээр хангагдах эрхийн сайн дурын удирдамж" 2004 он 20 жил

Food and Agriculture Organization of the United Nations

FAO

2024 оны 10-р сарын 16

Дэлхийн Хүнсний Өдөр

Хүн олон нэр төрлийн, тэжээлэг чанартай хүнсээр хангагдах, хүнсээ худалдан авах чадавхитай байх, уламжлалт соёл, зан заншилдаа тохирсон хүнсээ хэрэглэх, хохирсон эрхээ сэргээлгэх, хохирлыг барагдуулах эрх хэр хангагдаж байна вэ?

Food and Agriculture Organization of the United Nations

FAO

Дэлхийн өнцөг булан мал аж ахуй, газар тариалан загас агнуур, загасны аж ахуй эрхлэгчид ертөнцийн 8 тэрбум хүний хэрэгцээнээс давсан хүнснийг үйлдвэрлэж чаддаг.

2024 оны 10-р сарын 16

Дэлхийн Хүнсний Өдөр

Food and Agriculture Organization of the United Nations

- *Улс төрийн тогтворгүй байдал*
- *Эдийн засгийн хямрал*
- *Уур амьсгалын өөрчлөлт*
- *Мэдлэг, мэдээллийн дутмаг байдал*
- *Хүмүүнлэгийн хямрал*
- *Байгалийн гамшиг*
- *Байгалийн нөөц, экологийн доройтол*
- *Зохисгүй хэрэглээ*

ШАЛТГААН НӨХЦӨЛ

ХҮНСЭЭР ХАНГДАХ ЭРХ ЗӨРЧИГДСӨН
тэгш бус байдал үүсгэж байна

Food and Agriculture Organization of the United Nations

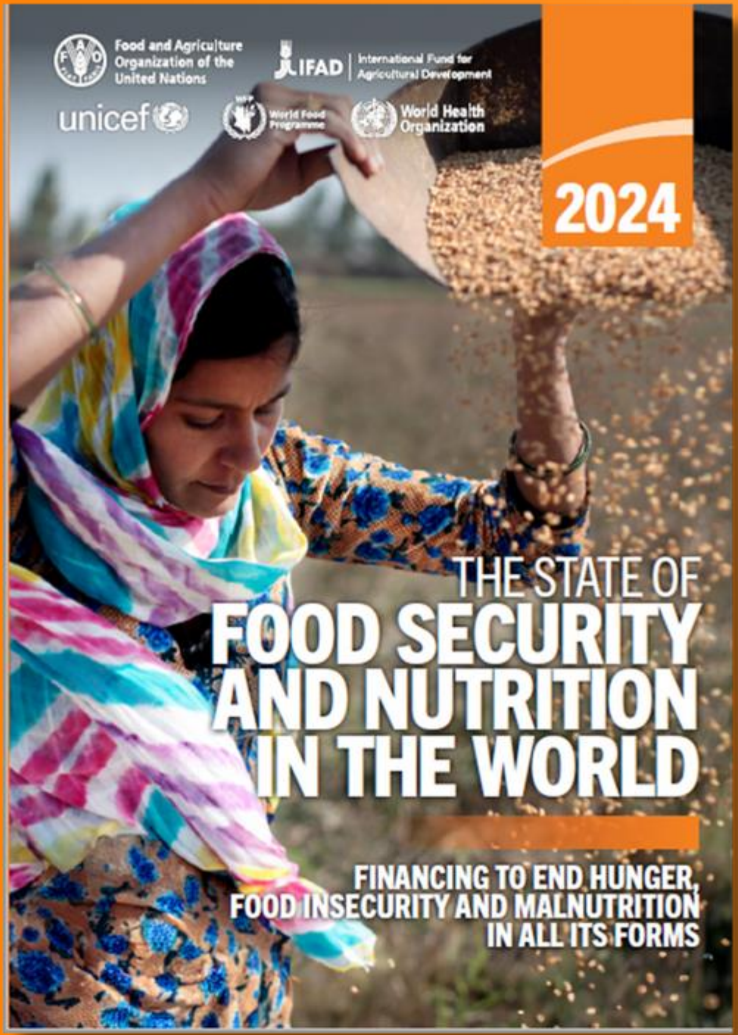

- **730 сая гаруй хүн** өлсгөлөнд нэрвэгдсэн
- 2.8 тэрбум хүн зохистой хоол хүнсээр хангагдах **санхүүгийн чадавх муу**
- **5-аас доош насны** дэлхийн нийт **хүүхдүүдийн** 22.3% **өсөлтийн хоцролттой,** 6.8% **туураалтай**
- Дэлхийн нийт **эмэгтэйчүүдийн 1.3% хоол тэжээлийн** архаг дуталд орсон
- **1.6 тэрбум эмэгтэйчүүд, хүүхдүүд** нэг эсвэл хэд хэдэн аминдэм, эрдэс бодисын **дуталтай**
- 2.5 тэрбум насанд хүрсэн хүн, 5-аас доош насны **37 сая хүүхэд илүүдэл жинтэй**, 890 сая насанд хүрсэн хүн хэт таргалалттай

Food and Agriculture Organization of the United Nations

FAO

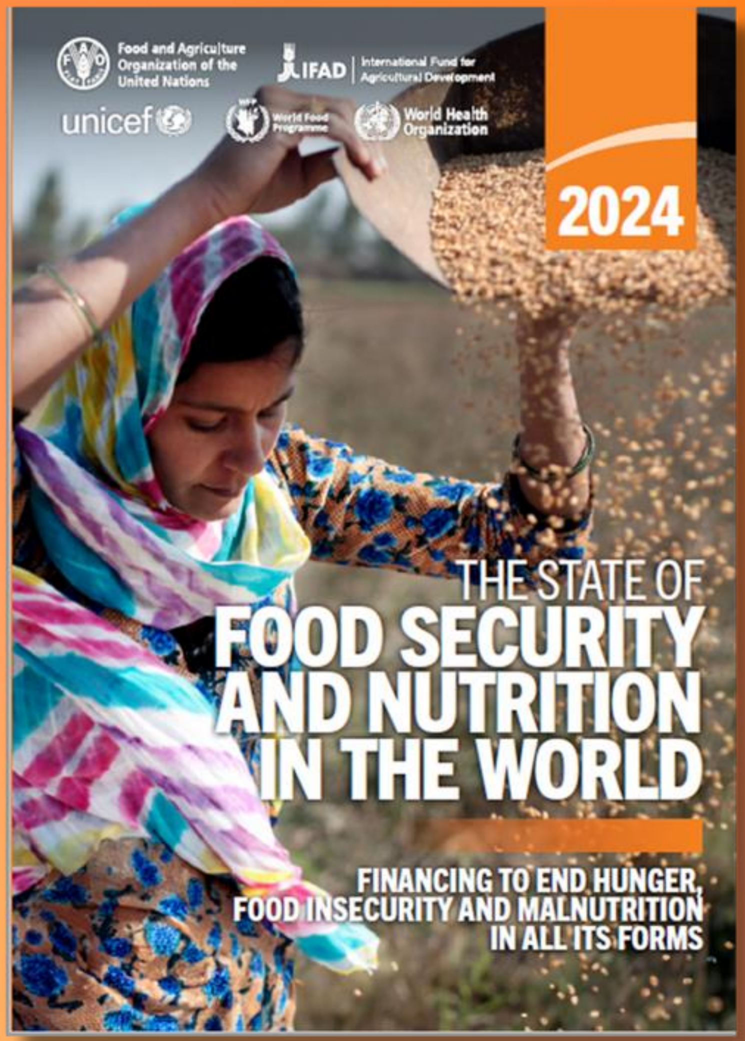

- 2023 онд өлсгөлөнд нэрвэгдсэн дэлхийн нийт хүмүүсийн бараг тал хувь нь **дайн самуунтай 20 орны 135 сая хүн** байна.
- Жилд 600 сая хүн хоолны хордлогод орж **420 000 нас бардаг**
- Дэлхий даяар **хүнсний бүтээгдэхүүний 13% нь ургац хураалт, тээвэрлэлтийн явцад алдагдаж**, 19% нь жижиглэнгийн худалдаа болон хэрэглээний шатанд хаягддаг.

Food and Agriculture Organization of the United Nations

FAO

- *Монгол улсад хүнсээр хангагдах эрх олон улсын гэрээ конвенциудаар зохицуулагдаж байна.*
- *Үндсэн хуульд "хүнсээр хангагдах эрх"-ийн талаар томьёолоогүй. Гэхдээ иргэн бүр " Амьд явах...", "Эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрх", "эрүүл мэндээ хамгаалуулах ... эрхтэй" гэж заасан заалтууд хүнсний эрхтэй салшгүй холбоотой гэж шууд болон тойруу замаар ойлгогддог.*
- *Хүнсний асуудлыг зохицуулсан хэд хэдэн хууль байдаг ч хүн амын хүнсээр жигд, хүртээмжтэй, боломжийн үнээр хангагдах эрхийг цогцоор хэрэгжүүлэх, хамгаалах, хохирлыг барагдуулах эрх зүйн орчин бүрдээгүй байсаар байна.*
- *Хүн амыг олон нэр төрлийн шим тэжээлтэй, аюулгүй, уламжлалт ёс заншилд нь нийцсэн хүнсээр, хүртээмжтэй, баталгаатай, боломжийн өртгөөр нийлүүлэх явдал хангалтгүй байна.*

ҮСХ: 2022 оны байдлаар, Монгол Улсын ядуурлын түвшин 27.1%

914.2 хүн ядуурлын шугамаас доогуур хэрэглээтэй

3 хүн тутмын 1 хүн ядуу амьдарч байна

Ядуурлын түвшин:
- Баруун бүс - 36.5%
- Хангайн бүс - 33.5%
- Төвийн бүс - 24.6 хувь
- Зүүн бүс - 35.3%
- Улаанбаатар хот - 21.6%

Food and Agriculture Organization of the United Nations

FAO

Хүнсний хүртээмж, хувиар, 2023 он

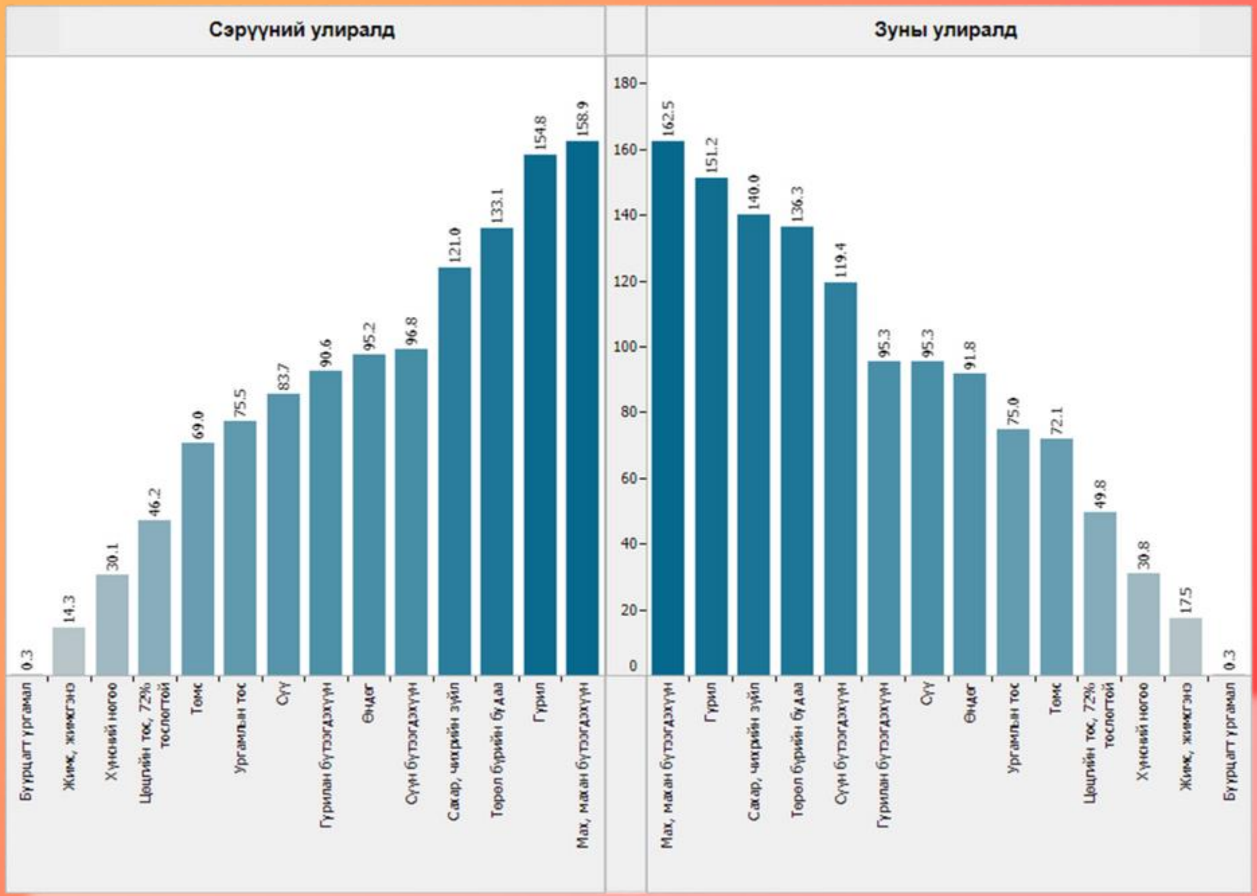

Зохистой хэрэглээнээс давсан:
Малын мах 2.5 дахин,
Сүүн бүтээгдэхүүн 6%,
Гурил 53%,
Төрөл бүрийн будаа 34%,
Сахар, чихрийн зүйл 29%

Дутуу/хангалтгүй:
Загас 98%
Шувууны мах 84%
Төмс 30%,
Хүнсний ногоо 70%,
Буурцагт ургамал 100%
Жимс, жимсгэнэ 84%
Өндөг 6%,
Ургамлын тос 25%,
Цөцгийн тос 52%

Food and Agriculture Organization of the United Nations

Зохисгүй хооллолтын үр нөлөө:

- Илүүдэл жин, таргалалт залуусын дунд эрчимтэй нэмэгдэх хандлагатай!
- 15-34 насныхны дунд таргалалт 2.3-2.5 дахин нэмэгдэж, 35-69 насны 10 хүн тутмын 6 нь илүүдэл жин, таргалалттай.
- 15-69 насны хүн амын 31 хувь нь илүүдэл жинтэй, 15.5 хувь нь таргалалттай
- Нийт хүүхдийн 2.8 хувь нь туранхай, 7.3 хувь өсөлтийн хоцролттой,
- Илүүдэл жин ба таргалалтын тархалт 6.7 дахин нэмэгдэж, 28.6 хувьд хүрсэн
- Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн дунд А, Д аминдэм, төмөр, цайр, селен, иод эмгэг зэрэг бичил бодисын дутал элбэг

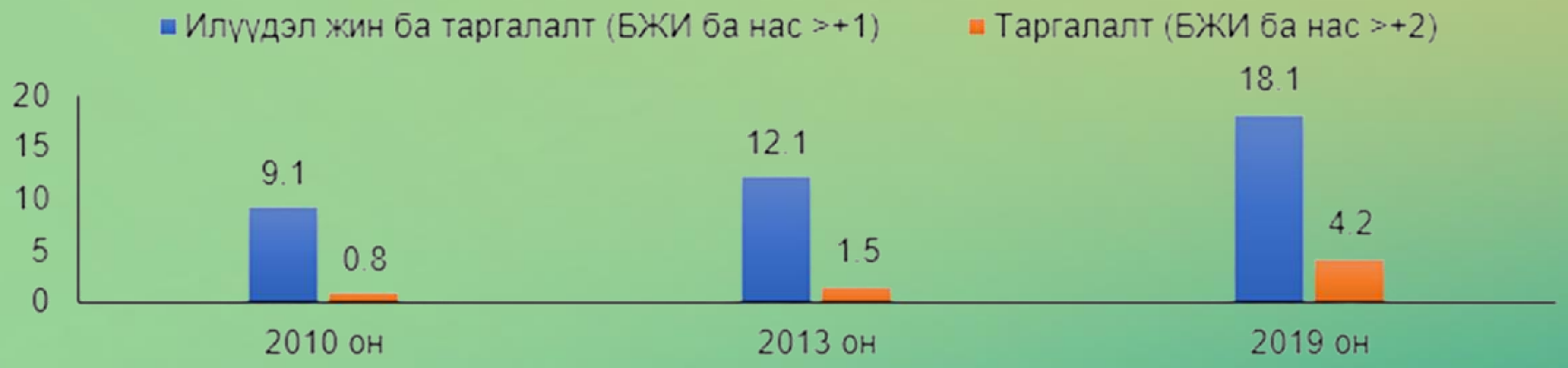

Food and Agriculture Organization of the United Nations

FAO

2024 оны 10-р сарын 16

Дэлхийн Хүнсний Өдөр

ХҮНСНИЙ БАТАЛГААТ БАЙДАЛ АЛДАГДСАН ӨРХ

Дунд болон хүнд хэлбэрийн ХББА

- нийт хүн амын **4.78%**,
- өрхийн **4.29%**

Хүнд хэлбэрийн ХББА

- нийт хүн амын **0.73%**,
- өрхийн **0.66%**

Food and Agriculture Organization of the United Nations

ХҮНСЭЭР ХАНГАГДАХ ЭРХ БА ЗУД

Food and Agriculture Organization of the United Nations

2023/24 оны зудын хохирол

	Адуу	Тэмээ	Үхэр	Хонь	Ямаа	Нийт
Улсын хэмжээнд	453.3 мян	5.7 мян	695.9 мян	4.4 сая	2.6 сая	8.1 сая
Сүхбаатар аймагт	70.9 мян	291	135.2 мян	1.1 сая	548.6 мян	1.8 сая

4,957 өрх >70%, 513 өрх 100% малгүй болсон байна. УОК

Сүхбаатар аймгийн зудын хохирол, алдагдал, сая төг

Мал махнаас	Арьс, шир	Сүү	Ноос, дэл сүүл	Ноолуур	Төл мал	Нийт дүн
219511.0	20318.1	18764.5	2135.15	24689.6	32229.5	317647.4

Food and Agriculture Organization of the United Nations

FAO

ХҮНСЭЭР ХАНГАГДАХ ЭРХ
ХҮН БҮРИЙН ЭРХ
БИДНИЙ ӨНӨӨДРИЙН ҮЙЛДЭЛ БИДНИЙ САЙН САЙХАН ИРЭЭДҮЙ

ХҮНСЭЭР ХАНГАГДАХ ХҮНИЙ ҮНДСЭН ЭРХ

- Өлсгөлөнгөөс ангид байх эрх
- Тэжээлийн доройтлоос ангид байх эрх
- Зохистой хоол хүнсээр хангагдах эрх

Нэр төртэй эрүүл бие, саруул ухаантай амьдрах ХООЛЛОХ эрхийг хамгаалдаг хүний эрх, Зохистой хоол хүнсээр хангагдах эрх, түүнд хүрэх амьжиргаатай байх эрх

ХҮНСЭЭР ХАНГАГДАХ ЭРХИЙГ ХАНГАХАД ЭРҮҮЛ ХООЛЛОЛТЫГ ЧУХАЛЧЛАХ

- Засгийн газрууд хүнсээр хангагдах эрхийн сайн дурын удирдамжтай уялдуулан хоол тэжээлийн мэдрэмжтэй, бодлого хоорондын стратеги хэрэгжүүлэх шаардлагатай!
- Бүх иргэд, ялангуяа эмзэг бүлгийнхнийг шим тэжээлтэй хоол хүнсээр хангах хууль тогтоомжийг баталж, хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай!
- Эдийн засгийн өсөлт, хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжлийг дэмжихийн зэрэгцээ үндэсний хүнсний аюулгүй байдлыг үнэлсэн үнэлгээнд үндэслэн нотолгоотой, эрсдэлийг сайтар тооцсон тодорхой бодлогын зорилтуудыг бий болгох шаардлагатай!

ХҮНСЭЭР ХАНГАГДАХ ЭРХИЙГ ХАНГАХАД САЙН ЗАСАГЛАЛЫГ ЦОГЦЛООХ

- Сайн засаглал нь хувь хүмүүс нэр төртэй хоол хүнсээ баталгаажуулах тогтвортой нийгмийг бий болгох гол түлхүүр юм.
- Иймээс
  - Байгалийн баялгийг тэгш хүртэх, орон нутгийн иргэд, эмзэг бүлгийн оролцоотой шийдвэр гаргалтыг дэмжих, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр дамжуулан хариуцлагыг дэмжих зайлшгүй шаардлагатай!

СӨРӨН ТЭСВЭРЛЭХ ЧАДВАРТАЙ ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ ХҮНСНИЙ ТОГТОЛЦООГ ХӨГЖҮҮЛЭХ ҮНДЭСНИЙ ЧАДАВХИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ

- Цочрол, хямралыг сөрөн тэсвэрлэх чадвартай, нөөцийн тэгш хүртээмжтэй, байгаль орчны тогтвортой байдлыг хангасан хөдөө аж ахуйн хүнсний тогтолцоог бий болгох
  - Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах, гамшгийн эрсдэл шилжүүлэх тогтолцоог оновчтой болгох, хүмүүнлэгийн тусламжид хүнсээр хангагдах эрхийг чухалчилсан нөөцийг бүрдүүлэх эрхзүйн зохицуулалт хийх шаардлагатай
  - Газар, бэлчээр, усны нөөцийн менежментийг уур амьсгалд ухаалаг хандлагаар сайжруулах, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох салбар дундын сайн зохицуулалт бүхий үндэсний зөв бодлого хэрэгжүүлэх шаардлагатай
- Үндэсний ургамал хамгааллын тогтолцоонд олон улсын стандартыг нэвтрүүлэх, чанд мөрдөх, дэгдэлтийн үед цаг тухайд нь хариу арга хэмжээ авах, сургалт, эрдэм шинжилгээний чадавхыг бэхжүүлэх замаар ургамлын хортон шавьж, өвчний аюулыг арилгах.
- Хоол хүнсний нэр төрлийг нэмэгдүүлэхэд өрхийн тариалан эрхлэгчдэд техник, технологийн дэмжлэг, талбарын сургалтын тогтолцоог бий болгох

СӨРӨН ТЭСВЭРЛЭХ ЧАДВАРТАЙ ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ ХҮНСНИЙ ТОГТОЛЦОО

МАЛ АЖ АХУЙ ЭРХЛЭГЧДИЙН ХҮНСЭЭР ХАНГАГДАХ ЭРХИЙГ ОНЦОЛБОЛ:

- НЭГ ЭРҮҮЛ МЭНД-ийн боловсролыг хөхиүлэн дэмжих, хандлага, үзэл баримтлал, хэрэгжилтийг хэвшүүлэх
- Цочролд хариу үзүүлэх нийгмийн хамгааллын тогтолцоог оновчтой болгох
  - Зуд болон бусад хямралын үед эмзэг бүлгийн малчин өрхүүдийг зорилтот хамгаалалтын тороор (бэлэн мөнгө, хүнсний тусламж) хангах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх цонх хэрэгтэй!
- Тогтвортой газар ашиглалт, бэлчээрийн нөхөн сэргээлтийг дэмжихийн зэрэгцээ бэлчээр нутаг, усны хүртээмжийг шударгаар хангах
- Малчдын орлогын эх үүсвэрийг төрөлжүүлж, зах зээл, зээл, санхүүгийн үйлчилгээний хүртээмжийг сайжруулж, хүнсний аюулгүй байдлыг хамгаалах уур амьсгалд ухаалаг дадал, туршлагыг сурталчлах.
- •Малчид, фермерийн хээрийн сургуулиудыг дэмжиж, хүнсний тогтвортой үйлдвэрлэлийн уламжлалт мэдлэгийг нэгтгэх сургалтын хөтөлбөрт зайлшгүй тусгах
- •Хүртээмжтэй шийдвэр гаргалтыг дэмжих хүрээнд аливаа бодлогыг боловсруулахад малчдыг татан оролцуулж, малчдын хоршоод баялгийн менежментийг сайжруулах, зах зээлд нэвтрэхэд дэмжлэг үзүүлэх шаардлагатай.

Илүү сайн үйлдвэрлэл

Инновац, шинэ технологи

Бүтээмжийг үр ашигтай нэмэгдүүлэх

Малын гоц халдварт өвчний хяналтын тогтолцоог бэхжүүлэх

МАА-н бүтээгдэхүүний өртгийн сүлжээг өргөжүүлэх хөгжүүлэх

Дижитал технологийг нэвтрүүлэх

Тогтвортой, уур амьсгалд ухаалаг ХАА-г хөгжүүлэх

Food and Agriculture Organization of the United Nations

FAO

Илүү сайн шим тэжээл

ХӨРС ЭРҮҮЛ БОЛ ХҮНС ЭРҮҮЛ
ХҮНС ЭРҮҮЛ БОЛ ХҮН ЭРҮҮЛ

Нэг эрүүл мэнд: Бодлого, эрхзүй, стандарт, нөлөөллийн өргөн хүрээтэй төсөл, хөтөлбөрүүд

Food and Agriculture Organization of the United Nations

FAO

Илүү сайн хүрээлэн буй орчин

Ойн тогтвортой менежмент

Оролцооны аргаар газрын нэгдсэн менежментийг сайжруулах

Биологийн олон янз байдлыг хамгаалах

Атаршсан газрыг тариалангийн эргэлтэнд оруулах, нөхөн сэргээх

Гол, нуурыг хамгаалах

Food and Agriculture Organization of the United Nations

Илүү сайн сайхан амьдрал

Амьжиргааг хамгаалах

Гамшгийн эрсдэлийн бууруулах бүх шатны чадавхыг бэхжүүлэх

ХАА-д суурилсан амьжиргааны сөрөн тэсвэрлэх чадварыг сайжруулах

Food and Agriculture Organization of the United Nations

FAO

ХҮНСЭЭР ХАНГАГДАХ ЭРХИЙГ
ИЛҮҮ САЙН САЙХАН АМЬДРАЛ,
ИРЭЭДҮЙН ТӨЛӨӨ ХАНГАЯ!
ХЭНИЙГ Ч АРДАА ОРХИХГҮЙ